

DOI: <https://doi.org/10.15407/nr.72.442>

УДК 021 (560)

Віктор Тимченко

<https://orcid.org/00-00-0002-5515-1872>,

кандидат історичних наук,

старший науковий співробітник,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (м. Київ, Україна)

просп. Голосіївський, 3, Київ, 03039, Україна

e-mail: tim_vic@ukr.net

НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА ПРИ АДМІНІСТРАЦІЇ ПРЕЗИДЕНТА РЕСПУБЛІКИ ТУРЕЧЧИНА: ІСТОРІЯ ЗАПОЧАТКУВАННЯ ТА ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Мета статті – дослідити процес створення Національної бібліотеки при Адміністрації Президента Республіки Туреччина, розкрити особливості формування фондів та їх багатогранність, проаналізувати сучасні тенденції розвитку книгозбірні. **Методологія** дослідження ґрунтується на системному та структурному підходах, методах аналізу та синтезу. Історичний та порівняльний методи також використовуються у статті для глибшого розуміння еволюції та особливостей бібліотеки. **Наукова новизна.** Вперше у бібліотекознавстві України детально розглянуто процес створення Національної бібліотеки при Адміністрації Президента Республіки Туреччина. Висвітлено досвід турецької бібліотечної галузі, що є цінним та інформативним для науковців і бібліотечних фахівців України. Особливу увагу акцентовано на міжнародному аспекті бібліотечної діяльності Національної бібліотеки при Адміністрації Президента Республіки Туреччина, зокрема формуванню осередка української книги при новітній турецькій книгозбірні. Детально проаналізовано структуру та організаційну модель книгозбірні, акцентуючи на особливостях її внутрішнього устрою та методах управління, які сприяють ефективній організації роботи та адаптації до сучасних вимог інформаційного обслуговування. **Висновки.** У висновках констатовано, що Національна бібліотека при Адміністрації Президента Республіки Туреччина є потужним національним бібліотечним хабом, який виконує функції не тільки національної книгозбірні, а й міжнародної інноваційної культурної, наукової та освітньої платформи. Електронні бази даних є важливим кроком у переході до новітнього рівня бібліотечного обслуговування, коли необхідну

інформацію можна отримати з власного комп'ютера, зайшовши на сайт бібліотеки. Потужність її електронних баз даних значно полегшує та покращує роботу науковця, дозволяючи у багатьох випадках не приходити до бібліотеки фізично, а працювати онлайн. Електронні бази даних установи представляють всі наукові сфери, особливо на теми міжнародних відносин.

Ключові слова: Національна бібліотека при Адміністрації Президента Республіки Туреччина, міжнародні зв'язки, бібліотечні інновації, культурний обмін, бібліотечні фонди, сучасні тенденції розвитку, українсько-турецька співпраця.

Актуальність теми дослідження. Сучасна національна бібліотека є ключовим елементом науково-інформаційного та освітнього середовища, відіграючи вирішальну роль у формуванні суспільства знань. У контексті глобалізації та стрімкого розвитку цифрових технологій, роль національних бібліотек значно трансформується, зосереджуючись не лише на збереженні писемної спадщини, але й на активній участі в культурному та освітньому діалозі між країнами. Значущості у цьому контексті набувають наукові дослідження, які висвітлюють зарубіжний досвід

Турецький досвід у сфері бібліотечної справи, особливо з огляду на створення інноваційної моделі сучасної бібліотеки – Національної бібліотеки при Адміністрації Президента Республіки Туреччина – є особливо значущим. Ця бібліотека є новаторським проектом, що інтегрує історичну спадщину з останніми технологічними рішеннями, стаючи прикладом бібліотеки, яка адаптується до викликів сучасності. Розгляд турецького досвіду дозволяє не тільки розкрити специфіку використання новітніх технологій у бібліотечній практиці, але й висвітлити шляхи ефективної інтеграції національних бібліотек у суспільство знань.

Актуальність дослідження полягає також у висвітленні того, як Туреччина перетворює свою національну бібліотеку у потужний освітній та культурний центр, що сприяє культурному розвитку і зміцненню міжнародних зв'язків.

Отже, вивчення турецького досвіду відкриває нові перспективи для розуміння ролі національних бібліотек у світі, де інформація та знання є основними ресурсами розвитку.

Аналіз досліджень і публікацій здійснювався на основі вивчення та відомостей, розміщених на офіційному порталі Національної бібліотеки

при Адміністрації Президента Республіки Туреччина [7], матеріалів української преси [5] та наукових праць бібліотекознавців [1–4; 6].

Українські науковці, дослідники та бібліотекарі-практики вже зверталися до подібної теми (Т. О. Ярошенко [6], Д. В. Соловяненко [4], Л. В. Коновал [3], а також Т. І. Арсеєнко, Г. І. Безпала та Л. М. Дем'янюк [1; 2]), що вказує на її актуальність, проте досвід Національної бібліотеки при Адміністрації Президента Республіки Туреччина до цього часу ще не досліджувався.

Виклад основного матеріалу. Національна бібліотека при Адміністрації Президента Республіки Туреччина, відкриття якої відбулось 20 лютого 2020 р., вважається однією з найбільших бібліотек Туреччини. Проєкт «Національна бібліотека», який здійснювався під керівництвом президента держави Реджепа Тайіпа Ердогана, мав на меті поєднати історичну спадщину та сучасні технології, сприяючи інтеграції та розвитку культурного і наукового потенціалу країни. Проєкт також передбачав розширення і урізноманітнення можливостей бібліотек у Туреччині, покликаний стати новим імпульсом для розвитку бібліотечної справи в регіоні.

Національна бібліотека має втілювати в собі центр книг, культури та мистецтва. Завдяки своїй архітектурі, великим обсягам колекції, культурним і мистецьким просторам, а також використанню найсучасніших технологій, бібліотека, за словами її директора Айхана Туглу, «покликана стати динамічним вікном Туреччини у світ» [9].

Бібліотека займає площу 125 тис. м² і вміщує приблизно 5,5 тис. місць для відвідувачів. Її колекція включає 2 млн друкованих книг і приблизно стільки ж періодичних видань з 12,5 тис. друкованих журналів. Крім того, 46 баз даних забезпечують доступ до 550 тис. електронних книг, 6,5 млн електронних тез та 120 млн статей і звітів, що знаходяться в приблизно 60 тис. електронних журналах. Фонд бібліотеки нараховує 4 млн друкованих видань, користувачам надається доступ до понад 200 млн електронних видань. Загальна довжина полиць бібліотеки становить 201 км [5]. Будівля книгозбірні є останньою спорудою та найбільшим підрозділом Президентського комплексу, вона розташована поблизу таких важливих громадських структур, як Національна мечеть, Конгресс-центр і Виставкова зала, що підкреслює її значення.

Завдяки впровадженню сучасних бібліотечних технологій читачі отримують вільний доступ до ресурсів книгозбірні. Це стало можливим

завдяки інтегрованій системі транспортування книг, яка вперше використовується в Туреччині, а також розвинутій технологічній інфраструктурі, комп'ютерам, сенсорним екранам і доступу до інтернету. Окрім послуг електронної бібліотеки, книгозбірня також надає цілодобовий доступ до своїх ресурсів через мобільні додатки. Користувачі можуть стати членами або продовжити членство в системі e-Devlet (електронна держава) або особисто в інформаційних стійках бібліотеки терміном на один рік [8]. Крім цих основних центрів, бібліотека має багато навчальних класів та залів.

Портал бібліотеки включає такі рубрики: «Дослідження», «Колекції», «Бази даних», «Підрозділи», «Активність», «Служби», «Про нас», «Видання Адміністрації Президента», «Бесіди у бібліотеці». Рубрика «Дослідження» розподіляється на підрубрики: «Про каталог», «Книги», «Періодичні видання», «Інструкції для дослідника», «Запитай бібліотекаря». У цій рубриці представлений каталог бібліотеки, також звідси можна вийти на каталог Національної бібліотеки Туреччини та на кілька інших каталогів. В «Інструкції для дослідника» вміщена детальна інформація, як користуватися системами бібліотеки. Окрема опція – по друкованим виданнях, окрема – по електронним. Під електронними маються на увазі електронні бази даних рубрики «Бази даних».

Електронні бази даних є важливим сегментом бібліотеки. Установа утримує 263 пункти електронних баз даних, у яких особливо докладно представлені міжнародні відносини, серед них – і відносини з Україною. Турецькі електронні ресурси бібліотеки важливі інформацією про землі Півдня України та Криму, що входили до складу Османської імперії, зокрема енциклопедичні видання такі, як «Бріль: Енциклопедія ісламу». Серед цих ресурсів є і джерела османсько-турецькою мовою, які представлені в електронних базах даних: у базі даних османських літописів «ISAM Osmanlı Salnameleri Veritabanı» Центру ісламських студій (турецькою мовою: «İslam Araştırmaları Merkezi»), або у базі даних османськомовних статей у журналах «ISAM Osmanlıca Makaleler Veritabanı» також Центру ісламських студій.

Важливою також для османістики є база даних «Early Arabic Printed Books from the British Library» («Давні книги надруковані арабським письмом з Британської бібліотеки»). Тут зібрані книги, зокрема і османсько-турецькою мовою, віком до 400 років. Для історії України

інтерес представляють описи мандрівників, які проїжджали через османські землі Півдня України та Криму.

Рубрика «Колекції» розподіляється на підрубрики «Друкована колекція», «Цифрова бібліотека Адміністрації Президента», «Спеціальна колекція». У «Цифровій бібліотеці Адміністрації Президента» зібрані надзвичайно цінні колекції книжок багатьма мовами, зокрема османсько-турецькою. Так, колекція Абдю-ль-Баки Гьокпинарли включає рукописні твори та друковані книжки з диванної поезії, суфізму, історії, ісламських наук турецькою, арабською та османсько-турецькою мовами разом з картинами та етнографічними пам'ятками; колекція Ахмета Бурака Ердогана включає у себе друковані твори, рідкісні книжки та рукописні пам'ятки 1681–2019 рр. турецькою, арабською, вірменською, перською, французькою, івритом, англійською, італійською, османсько-турецькою та грецькою мовами з історії, філософії, мистецтва, політології, релігійних наук та художня література; колекція Мехмета Шевкета Ейгі включає у себе твори 1588–2017 рр. турецькою, німецькою, арабською, албанською, боснійською, перською, французькою, англійською та османсько-турецькою мовами з історії, мистецтва, політології, художньої літератури та релігійних наук.

Рубрика «Відділення» представляє відділення бібліотеки: «Дослідницька бібліотека», зала «Джіганнюма» (на 200 тис. книжок), «Освітній центр», «Молодіжна бібліотека», «Зали конференцій, семінарів та зібрань», «Бібліотека рідкісних творів», «Читацькі зали», «Відділення рефератів» (вміщує 10 тис. рефератів), «Виставкові зали», зала «Анатолія», «Аудіо- та відеобібліотека», «Зала продовжуваних видань», «Зала дівану» (призначена для відпочинку та очікування користувачів; «діван» у перекладі з середньовічної турецької мови – це зібрання людей), «Зала прийому», «Майстерня з переплетення та реставрації книжок», «Центр інноваційних майстерень», ще кілька майстерень та медичний пункт [7].

Незважаючи на те, що наразі ця бібліотека є найбільшою у Туреччині, вона має амбітні цілі, прагнучи стати однією з найкращих бібліотек у світі за своїми послугами та колекцією. Послугами бібліотеки можуть користуватися і іноземні громадяни, яким буде достатньо пред'явити паспорт і отримати тимчасову перепустку. Бібліотеку щодня відвідує від 5 до 10 тис. читачів. Тут представлені книги, друковані видання та статті 134 мовами країн світу. У бібліотеці є відділ світової літератури,

де представлені книги країн, з якими у Туреччині є дипломатичні відносини. Україна має в цьому відділі власну полицю. Перші книги були передані у Національну бібліотеку при Адміністрації Президента Республіки Туреччина відразу після її відкриття.

Варто згадати, що 3 червня 2022 р. у рамках реалізації проєкту «Українська книжкова полиця» Надзвичайний та Повноважний Посол України у Республіці Туреччина В. Боднар передав добірку книг про історію, культуру, традиції України та українського народу, історію українсько-турецьких відносин, художню, наукову та навчальну літературу українською, турецькою та англійською мовами в Національну бібліотеку при Адміністрації Президента Республіки Туреччина. «До більше 200 найменувань книг про Україну різними мовами додали ще 50 видань про історію, культуру нашої країни, український Крим, історію відносин між Україною та Туреччиною, а також низку перекладів турецькою мовою художньої української літератури. «Гарну традицію будемо продовжувати і надалі, презентуючи нашу чудову літературу та книжковий фонд у дружній Туреччині», – повідомив Василь Боднар. Посол України в Туреччині з дружиною, в супроводі директора Національної бібліотеки при Адміністрації Президенті Республіки Туреччина ознайомився з особливостями роботи бібліотечного комплексу, різними його відділеннями, унікальними найстарішими екземплярами бібліотечного фонду, зокрема українська делегація у відділі рідкісної книги оглянула рукописи, османські друковані твори, картини і гравюри. На зустрічі посла України в Туреччині з директором Національної бібліотеки при Адміністрації Президента Республіки Туреччина Айханом Туглу йшлося про перспективи співпраці найбільшої бібліотеки Туреччини з Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського, про відвідання бібліотеки в Анкарі представниками української громади у Туреччині та іншими громадянами України [5].

Висновки. Отже, Національна бібліотека при Адміністрації Президента Республіки Туреччина, побудована під керівництвом президента країни Реджепа Тайіпа Ердогана, є втіленням новітніх підходів у бібліотечній сфері, які сполучають історичну спадщину з сучасними інформаційними технологіями. Проєкт бібліотеки покликаний сприяти освітньому, культурному та науковому розвитку, забезпечуючи доступ громадськості до широкої колекції друкованих

та електронних ресурсів. Особливість бібліотеки полягає в її архітектурі, що сприяє створенню динамічного культурного простору відкритого типу, доступного 24/7 для всіх категорій відвідувачів.

Також значний внесок бібліотеки у культурне життя Туреччини демонструє її роль як центру міжнародного бібліотечного співробітництва, зміцнюючи мости між націями через активне культурне обмінне середовище. Національна бібліотека при Адміністрації Президента Республіки Туреччина є не лише депозитарієм книг, але й як платформа для мистецьких, освітніх та соціальних ініціатив, що робить її цінним ресурсом для місцевих та міжнародних громад. Це дослідження підкреслює важливість подальшого аналізу функціонування цієї установи як прикладу успішної інтеграції культурної спадщини та передових технологій у сучасну бібліотечну практику. Враховуючи недостатність досліджень у цій області, особливо з української сторони, ця тема залишається перспективною для подальших академічних розвідок.

Список бібліографічних покликань

1. Арсєєнко Т. І., Безпала Г. І., Дем'янюк Л. М. Світові наукові інформаційні ресурси у забезпеченні інформаційно-знансєвих потреб користувачів наукової бібліотеки. Київ : НБУВ, 2016. 167 с.
2. Дем'янюк Л. М. Ініціативи міжнародних організацій на підтримку бібліотечно-інформаційного комплексу України. *Бібліотечний вісник*. 2023. № 2. С. 102–113. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2023.02.102>
3. Коновал Л. Функціонування національних цифрових бібліотечних проєктів у контексті формування електронної бібліотеки «Україніка». *Бібліотечний вісник*. 2016. № 2. С. 11–16.
4. Соловяненко Д. В. Академічні бібліотеки у новому соціотехнічному вимірі: Частина третя. Роль академічних бібліотек у конструюванні інтегрованих інформаційних е-середовищ. *Бібліотечний вісник*. 2010. № 6. С. 3–17.
5. Фонд Національної президентської бібліотеки Туреччини поповнили книгами про Україну. *Укрінформ* : вебсайт. 03.06.2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3498610-fond-nacionalnoi-prezidentskoi-biblioteki-tureccini-popovnili-knigami-pro-ukrainu.html>.
6. Ярошенко Т. О. Наукові комунікації XXI століття: електронні ресурси для науки та освіти України. *Бібліотечний вісник*. 2006. №5. С. 17–22.
7. Millet kütüphanе. URL: <https://mk.gov.tr/>
8. About the Library. *Millet kütüphanе*. URL: <https://mk.gov.tr/icerik/detay/kutuphane-hakkinda/>

9. Department Head's Message. *Millet kütüphanesi*. URL: <https://mk.gov.tr/icerik/detay/daire-baskaninin-mesaji>

References

1. Arseienko, T. I., Bezpala, H. I., & Demianiuk, L. M. (2016). Svitovi naukovi informatsiini resursy u zabezpechenni informatsiino-znannievykh potreb korystuvachiv naukovoï biblioteky [World scientific information resources in providing information and knowledge needs of users of a scientific library]. Kyiv, Ukraine: NBUV. [In Ukrainian].

2. Demianiuk, L. M. (2023). Initsiatyvy mizhnarodnykh orhanizatsii na pidtrymku bibliotekno-informatsiinoho kompleksu Ukrainy [Initiatives of international organizations to support the library and information complex of Ukraine]. *Biblioteknyi Visnyk*, 2, 102-113. DOI: <https://doi.org/10.15407/bv2023.02.102> [In Ukrainian].

3. Konoval, L. (2016). Funktsionuvannia natsionalnykh tsyfrovnykh biblioteknykh proektiv u konteksti formuvannia elektronnoi biblioteki "Ukrainika" [The experience of the national digital libraries projects in the context of the formation of electronic library "Ukrainika"]. *Biblioteknyi Visnyk*, 2, 11-16. [In Ukrainian].

4. Solovianenko, D. V. (2010). Akademichni biblioteky u novomu sotsiotekhniчному vymiri: Chastyna tretia. Rol akademichnykh bibliotek u konstruiuvanni integrovanykh informatsiynykh e-seredovyshch [Academic libraries in new social and cultural measurement. Part 3. The role of academic libraries in construction of integrated information e-science development tasks]. *Biblioteknyi Visnyk*, 6, 3-17. [In Ukrainian].

5. (2022, June 03). Fond Natsionalnoi prezydentskoi biblioteki Turechchyny popovnyly knyhamy pro Ukrainu [The collection of The Nation's Library of the Presidency of the Republic of Turkey has been enriched with books about Ukraine]. *Ukrinform: website*. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3498610-fond-natsionalnoi-prezidentskoi-biblioteki-tureccini-popovnyli-knigami-pro-ukrainu.html> [In Ukrainian].

6. Yaroshenko, T. O. (2006). Naukovi komunikatsii XXI stolittia: elektronni resursy dlia nauky ta osvity Ukrainy [Scientific communications of the XXI century: electronic resources for science and education of Ukraine]. *Biblioteknyi Visnyk*, 5, 17-22. [In Ukrainian].

7. Millet kütüphanesi. Retrieved from <https://mk.gov.tr/> [In Turkish].

8. About the Library. *Millet kütüphanesi*. Retrieved from <https://mk.gov.tr/icerik/detay/kutuphanesi-hakkinda/> [In English, Turkish].

9. Department Head's Message. *Millet kütüphanesi*. Retrieved from <https://mk.gov.tr/icerik/detay/daire-baskaninin-mesaji> [In English, Turkish].

Viktor Tymchenko,

<https://orcid.org/00-0002-5515-1872>,

Candidate of Historical Sciences,

Senior Researcher,

V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

3, Holosiivskyi Avenue, Kyiv, 030039, Ukraine

e-mail: tim_vic@ukr.net

THE NATION'S LIBRARY

OF THE PRESIDENCY OF THE REPUBLIC OF TURKEY:

HISTORY OF CREATION AND MAIN TRENDS OF DEVELOPMENT

The purpose of this article is to investigate the process of establishing the Nation's Library of the Presidency of the Republic of Turkey, to reveal the features of the collection formation and its diversity, and to analyze the contemporary trends in the library's development. **The research methodology** is based on systemic and structural approaches, as well as methods of analysis and synthesis. Historical and comparative methods are also used in the article for a deeper understanding of the library's evolution and features. **Scientific novelty.** For the first time in Ukrainian library science, the process of creating the Nation's Library of the Presidency of the Republic of Turkey has been detailed. The experience of the Turkish library sector, which is valuable and informative for Ukrainian scholars and library professionals, is highlighted. Special attention is paid to the international aspect of the library's activities, particularly the formation of a Ukrainian book center within the modern Turkish library. The structure and organizational model of the library are analyzed in detail, focusing on the features of its internal arrangement and management methods, which facilitate efficient work organization and adaptation to contemporary information service requirements.

Conclusions. The conclusions affirm that the Nation's Library of the Presidency of the Republic of Turkey serves as a powerful national library hub, functioning not only as a national library but also as an international innovative cultural, scientific, and educational platform. Electronic databases are an important step in transitioning to a modern level of library service, allowing necessary information to be accessed from one's own computer by visiting the library's website. Electronic databases significantly facilitates and improves the work of researchers, allowing in many cases to work online without physically visiting the library. Electronic databases cover all scientific fields, especially international relations.

Keywords: The Nation's Library of the Presidency of the Republic of Turkey, international relations, library innovations, cultural exchange, library collections, modern tendencies of development, Ukrainian-Turkish cooperation.

Стаття надійшла до редакції 10.07.2024 р.